O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research (IJCSTR)
VOLUME 2 ISSUE 4/ ISSN 2181-3884

“ILK QADAM” DAVLAT O‘QUV DASTURINING UCHINCHI NASHRIDAGI KONSEPTUAL O‘ZGARISHLAR VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI

Olimjonova Odina Hasanxon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti, PhD, katta o‘qituvchi.
e-mail: odinaolimjanova@namspi.uz

Annotatsiya.

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimining asosiy me’yoriy hujjati sanalgan “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturining takomillashtirilgan uchinchi nashrining nazariy, uslubiy va konseptual jihatlari yoritiladi. Tadqiqotda dasturning avvalgi tahrirlari bilan qiyosiy tahlil olib borilib, ta’lim mazmuniga kiritilgan yangilanishlar — kompetensiyaviy yondashuvning chuqurlashtirilishi, bolaga yo‘naltirilgan ta’lim muhitining kengaytirilishi, STEAM ta’limi elementlarining integratsiyasi hamda pedagogik faoliyatni rejalashtirishdagi erkinlik masalalari chuqur pedagogik tahlil qilingan. Shuningdek, yangi nashr talablarini amaliyotga joriy etishda yuzaga kelayotgan metodik ehtiyojlar asoslanib, maktabgacha ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha ilmiy-uslubiy mulohazalar va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, “Ilk qadam” dasturi, uchinchi nashr, kompetensiyaviy yondashuv, bolaga yo‘naltirilgan ta’lim, rivojlanish sohalari, ta’limiy muhit, pedagogik refleksiya.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ТРЕТЬЕМ ИЗДАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ «ИЛК КАДАМ» И ИХ ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Олимжонова Одина Хасанхон кизи

Наманганский государственный педагогический институт, доктор философии (PhD), старший преподаватель.

Аннотация.

В статье рассматриваются теоретические, методические и концептуальные аспекты усовершенствованного третьего издания государственной учебной программы «Илк кадам» («Первый шаг»), являющейся одним из основных нормативных документов системы дошкольного образования Республики Узбекистан. В исследовании проводится сравнительный анализ предыдущих редакций программы и подробно рассматриваются обновления, внесённые в содержание образования, в частности углубление компетентностного подхода, расширение образовательной среды, ориентированной на ребёнка, интеграция элементов STEAM-образования, а также вопросы свободы планирования педагогической деятельности. Кроме того, обосновываются методические потребности, возникающие при внедрении требований нового издания в практику, и предлагаются научно-методические рекомендации по повышению качества дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, программа «Илк кадам», третье издание, компетентностный подход, личностно-ориентированное обучение, области развития, образовательная среда, педагогическая рефлексия.

CONCEPTUAL CHANGES IN THE THIRD EDITION OF THE “ILK QADAM” STATE CURRICULUM AND THEIR PRACTICAL SIGNIFICANCE

Olimjonova Odina Hasanxon qizi

Namangan State Pedagogical Institute, PhD, Senior Lecturer.

Abstract.

This article examines the theoretical, methodological, and conceptual aspects of the revised third edition of the “Ilk Qadam” (“First Step”) State Curriculum, which is considered one of the key regulatory documents governing the preschool education system of the Republic of Uzbekistan. The study provides a comparative analysis of the

previous editions of the curriculum and thoroughly examines the updates introduced into its educational content, including the further development of the competency-based approach, the expansion of child-centered learning environments, the integration of STEAM education elements, and greater flexibility in planning pedagogical activities. Furthermore, the article identifies and substantiates the methodological needs arising during the practical implementation of the new edition and puts forward scientific and methodological recommendations aimed at improving the quality of preschool education.

Keywords: preschool education, "Ilk Qadam" curriculum, third edition, competency-based approach, child-centered education, developmental domains, educational environment, pedagogical reflection.

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishi, ularning intellektual, emotsional va ijtimoiy salohiyatini ro'yobga chiqarish zamonaviy pedagogika fani oldida turgan ustuvor vazifalardan biridir. Dunyo ta'lim amaliyotida erta yoshdagi ta'limga nafaqat maktabga tayyorgarlik bosqichi, balki shaxsning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va moslashuvchanligini shakllantiruvchi fundamental davr sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, xususan, "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun hamda sohaga oid davlat dasturlari ta'lim mazmunini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishni talab etmoqda [1]. Mazkur islohotlarning o'quv-metodik o'zagi bo'lib xizmat qilayotgan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining takomillashtirilgan 3-nashri aynan ana shu ehtiyojlar samarasi sifatida maydonga chiqdi. Dastlabki nashrlarda maktabgacha ta'limning umumiy tuzilmasi, tamoyillari va kompetensiyalar doirasi belgilab berilgan bo'lsa, amaliyot shuni ko'rsatdiki, pedagogik jarayonni tashkil etishda qat'iy qoliplardan voz kechish, bolaning shaxsiy faolligini birinchi o'ringa qo'yish zarurati paydo bo'ldi. 3-nashrning maydonga kelishi ta'lim jarayonini avtoritar yoki an'anaviy tushuntirish-ijro uslubidan bolaning mustaqil bilish qiziqishlarini qo'llab-quvvatlovchi zamonaviy modellarga o'tkazishga qaratilgan [2].

Biroq har qanday dasturiy yangilanishni bevosita amaliyotga tatbiq etish nazariy tushunchalarni qayta anglashni, pedagoglarning kasbiy dunyoqarashini o'zgartirishni va mavjud metodik bazani boyitishni talab qiladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining 3-nashriga kiritilgan konseptual o'zgarishlarning mohiyatini ochib berish, ularning pedagogik amaliyotdagi o'rnini baholash hamda ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishga qaratilgan ilmiy-uslubiy mulohazalarni bayon etishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida maktabgacha ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari va me'yoriy talablaridan kelib chiqqan holda kompleks nazariy-pedagogik metodlardan foydalanildi:

1. Qiyosiy-pedagogik tahlil (komparativistika): "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining 1-, 2- va 3-nashrlari me'yoriy-uslubiy jihatdan qiyoslandi. Rivojlanish sohalarining tuzilishi, kompetensiyalar tizimi hamda kun tartibiga qo'yilgan talablar o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi.

2. Mazmuniy-konseptual tahlil: Yangilangan dasturning ilg'or xorijiy tajribalar (bolaga yo'naltirilgan ta'lim, STEAM yondashuvi, inklyuziv muhit) bilan o'zaro uyg'unligi ilmiy nuqtai nazardan tahlil etildi.

3. Kuzatish va pedagogik interpretatsiya: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonining tashkil etilishi, faoliyat markazlarining jihozlanishi va tarbiyachilarning yangi talablarga nisbatan kasbiy faoliyati bevosita kuzatilib, pedagogik jihatdan talqin qilindi.

4. Umumlashtirish va tizimlashtirish: Nazariy manbalar, xalqaro tajriba hamda amaliyotchi mutaxassislarning fikr-mulohazalari umumlashtirilib, xulosaviy tavsiyalar shakllantirildi.

NATIJALAR

"Ilk qadam" davlat o'quv dasturining 3-nashri tahlili shuni ko'rsatdiki, kiritilgan o'zgarishlar faqatgina tahririy xususiyatga ega bo'lmay, maktabgacha ta'lim falsafasining o'zgarishini ifodalaydi.

1. Bolaga yo'naltirilgan ta'lim paradigmasining mustahkamlanishi

Avvalgi nashrlarda ko'proq pedagogning yetakchi roli va umumiy guruh bilan ishlash ustuvor bo'lgan bo'lsa, 3-nashrda bola shaxsi ta'lim jarayonining markaziy subyekti sifatida e'tirof etilgan. Bu quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

- Tarbiyachining ta'lim jarayonidagi o'rni ma'lumot beruvchidan yo'naltiruvchi, fasilitator va qo'llab-quvvatlovchi darajasiga o'zgargan;
- Bolaning erkin tanlovi (markazni, o'yinni, sherikni va faoliyat turini tanlash) rag'batlantirilishi me'yoriy talab sifatida belgilangan;
- Bolalarning individual sur'ati va qiziqishlariga moslashuvchan pedagogik yondashuv ilgari surilgan.

2. STEAM texnologiyalarining tizimli integratsiyasi

Dasturning 3-nashrida "Bilish jarayonining rivojlanishi" sohasi tubdan yangilangan. Unda alohida fanlarni o'rgatish emas, balki fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikani o'zaro uyg'unlikda (STEAM) o'rganish tamoyili kiritilgan:

- "Fan va tabiat" hamda "Qurish-yasash" markazlarida bolalarga tayyor xulosalarni berish o'rniga, ularni

tajribalar o‘tkazish, muammoni mustaqil hal etish va sabab-oqibat aloqalarini kashf qilishga undovchi vaziyatlar kengaytirilgan;

- Oddiy tajribalar va modellashtirish orqali bolalarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini erta shakllantirish vazifasi belgilangan.

3. Moslashuvchan kun tartibi va loyihaviy faoliyat

3-nashrda mashg‘ulotlarning qat’iy vaqt mezonlaridan voz kechilib, blok-mavzuli va loyihaviy ta’limga ustunlik berilgan. Tarbiyachiga ta’limiy vaziyatdan, bolalarning qiziqish darajasidan kelib chiqib, kun tartibini moslashuvchan tarzda o‘zgartirish, loyiha ishlarini bir necha kun yoki haftaga mo‘ljallash huquqi berilgan.

4. Pedagogik monitoring va formativ baholash

Bolaning rivojlanish darajasini rasmiy baholash va qat’iy mezonlar asosida guruhlarga ajratish o‘rniga, formativ (kuzatuvchi va rivojlantiruvchi) monitoring joriy etilgan. Tarbiyachi har bir bolaning individual rivojlanish dinamikasini kuzatadi, uning o‘ziga xos yutuqlarini qayd etib boradi va rivojlanish kartasini shunga muvofiq to‘ldiradi.

MUHOKAMA VA TAHLILLAR

“Ilk qadam” dasturining takomillashtirilgan 3-nashriga kiritilgan yangiliklar O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimini xalqaro standartlar, xususan, YUNESKO va OECD tomonidan tavsiya etilgan erta rivojlanish prinsiplari bilan uyg‘unlashtiradi [3]. Dasturning asosiy yutug‘i — maktabgacha yoshdagi bolalarga “maktab dasturini erta o‘zlashtirish” yukini yuklashdan chekinib, ularning yosh xususiyatlariga xos bo‘lgan o‘yin orqali rivojlanish tamoyilini tiklaganidadir. Xalqaro tajriba (masalan, Buyuk Britaniyaning EYFS dasturi yoki Skandinaviya maktabgacha ta’lim modellari) shuni ko‘rsatadiki, erta yoshdagi bolaning erkin o‘yini uning kelajakdagi aqliy va ijtimoiy barkamolligining eng ishonchli kafolati hisoblanadi [4]. 3-nashr aynan mana shu tabiiy rivojlanish qonuniyatini qonuniylashtirdi.

Biroq tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yangilangan dasturni amaliyotga to‘laqonli tatbiq etishda bir qator metodik va psixologik to‘siqlar kuzatilmoqda:

Pedagoglarning psixologik tayyorgarligi: Ko‘p yillar davomida avtoritar, qat’iy rejaga asoslangan tizimda ishlagan tarbiyachilar uchun bolalarga to‘liq erkinlik berish, ularning faoliyatini chetdan kuzatib, faqat zarur hollarda yo‘naltirish vazifasi muayyan qiyinchiliklar tug‘dirmoqda. Tarbiyachi ko‘pincha dars jarayonini o‘z nazoratidan chiqarib yuborishdan cho‘chiydi.

Resurslar va rivojlantiruvchi muhit: STEAM markazlarini tashkil etish faqat qimmatbaho laboratoriya anjomlarini talab qilmaydi, balki arzon, tabiiy va ikkilamchi materiallar (karton, yog‘och, suv, qum, o‘simliklar) orqali ham ta’minlanishi mumkin. Biroq amaliyotda tarbiyachilarda aynan mana shu oddiy resurslardan ijodiy foydalanish bo‘yicha metodik ko‘nikmalar yetarli emas.

Ota-onalar bilan aloqa: Ko‘plab ota-onalar maktabgacha ta’limdan faqat harflarni o‘rganish, hisoblash va yozishni talab qilishda davom etmoqda. Dasturning yangi nashrida ijtimoiy-hissiy rivojlanish va mustaqil fikrlashga berilgan ustuvorlik ota-onalarga to‘g‘ri tushuntirilmasa, tarbiyachi va oila o‘rtasida tushunmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin [5].

Demak, dasturni qabul qilish jarayonning faqat birinchi bosqichidir. Uning muvaffaqiyati tarbiyachilarning metodik tafakkurini yangilash va ularni amaliy qo‘llanmalar bilan ta’minlash bilan bevosita bog‘liq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

“Ilk qadam” davlat o‘quv dasturining 3-nashri O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimini zamonaviylashtirishda muhim konseptual bosqich bo‘ldi. Dastur an’anaviy ta’lim metodlaridan voz kechib, bolaning tabiiy qiziqishlari, ijodkorligi va mustaqilligini markazga qo‘yishga xizmat qiladi.

Olib borilgan ilmiy-nazariy va metodik tahlillar asosida quyidagi xulosa va mulohazalar ilgari suriladi:

1. Kasbiy rivojlanishni qayta ko‘rib chiqish: Tarbiyachilar malakasini oshirish kurslarida nazariy ma’ruzalardan ko‘ra amaliy seminarlar, simulyatsion mashg‘ulotlar va “mahorat darslari” ulushini oshirish zarur. Pedagoglarga faoliyat markazlarida bolalarning erkin tashabbusini qanday qo‘llab-quvvatlash amaliy misollar orqali ko‘rsatib berilishi lozim.

2. Uslubiy qo‘llanmalarni soddalashtirish: 3-nashr talablariga mos, tarbiyachilar uchun kundalik faoliyatda qo‘llash mumkin bo‘lgan aniq va lo‘nda keys-topshiriqlar, amaliy o‘yinlar to‘plamlari hamda didaktik kartochkalar ishlab chiqilishi va ommalashtirilishi maqsadga muvofiq.

3. Oilaviy hamkorlik mexanizmlari: Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ota-onalar bilan ishlashning interaktiv shakllarini yo‘lga qo‘yish, ularga farzandining yutuqlarini akademik baholar orqali emas, balki shaxsiy sifatlar (muomala, mustaqillik, muammoni hal qila olish) orqali ko‘rishni o‘rgatish zarur.

4. Ta’limiy muhit erkinligi: Guruh xonalarini bolaning bo‘yi va qiziqishlariga mos ravishda doimiy o‘zgartirib boriladigan dinamik muhitga aylantirish, bolalarga o‘z loyihalarini yaratish va xatolardan qo‘rqmasdan tajriba o‘tkazish imkonini to‘liq taqdim etish lozim.

Xulosa qilib aytganda, “Ilk qadam” dasturining 3-nashri har bir tarbiyalanuvchining kelajakda muvaffaqiyatli, mustaqil va barkamol shaxs bo‘lib shakllanishi uchun poydevor yaratadi. Uni amaliyotga to‘g‘ri va tizimli singdirish esa soha mutaxassislarining ijodiy va mas’uliyatli yondashuvini taqozo etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining «Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida»gi Qonuni. – 2019-yil, O‘RQ-595-son. –

Toshkent: Adolat, 2019.

2. «Ilk qadam» maktabgacha ta’lim tashkilotining davlat o‘quv dasturi. – Takomillashtirilgan 3-nashr. – Toshkent: Maktabgacha ta’lim agentligi, 2024. – 128 b.

3. UNESCO. Early Childhood Care and Education: A Review of International Trends and Best Practices. – Paris: UNESCO Publishing, 2022. – 114 p.

4. Bruce T. Early Childhood Education and the Power of Play. – 4th ed. – London: Hodder Education, 2021. – P. 78–95.

5. Hasanova G. O. Maktabgacha pedagogikada zamonaviy yondashuvlar va innovatsion metodologiyalar: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2023. – 184 b.

6. Siraj-Blatchford I. Sustained Shared Thinking in the Early Years // Early Years Education Journal. – 2020. – Vol. 28, № 3. – P. 210–225.

7. Shodiyeva Q. Maktabgacha ta’limda bolaga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillarini joriy etish metodikasi // Maktabgacha ta’lim metodikasi. – Toshkent, 2024. – № 3. – B. 22–27.

8. Nurmatova M. Sh. Kichik yoshdagi bolalarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish omillari // Pedagogik mahorat. – Buxoro, 2023.